

DR. ROSNER VILMOS Jogtanácsos /SZOT Társadalombiztosítási Főigazgatóság, Budapest/

Engedjék meg nekem, hogy a társadalombiztosítási szerv megtérítési igényéről mondhassak Önöknek néhány gondolatot, kapcsolódva az előadás fő vonalához.

1975. év kiemelkedő jelentőségű a magyar társadalombiztosítás számára. Ebben az évben fogadta el a magyar Országgyűlés a társadalombiztosításról szóló 1975. évi II. törvényt.

Magyarországon 1972. július 1-ével lépett hatályba az egészségügyről szóló 1972. évi II. törvény, annak 25.§-a kivételével. Az egészségügyi törvény 25.§-a kimondja, hogy a magyar állampolgárok a gyógyító-megelőző ellátás keretében ingyen jogosultak orvosi vizsgálatra, orvosi gyógykezelésre, kórházi gyógykezelésre, szülészeti ellátásra és mentőszállításra.

A társadalombiztosításról szóló törvény, valamint az egészségügyről szóló törvény 25.§-a egyidőben, 1975. július hó 1. napján lépett hatályba.

Az említett törvények és végrehajtási rendelkezéseik hatálybalépésével bővült a társadalombiztosításba bevontak köre, az egészségügyi ellátás állampolgári joggá alakult és mindezen ellátások színvonala jelentősen emelkedett.

A társadalombiztosítási szerv megtérítési kötelezettségét a társadalombiztosítási törvény 108. és 109. §-a tartalmazza.

A 108.§. szerint: A munkáltató köteles megtéríteni a baleseti ellátást, ha a baleset annak a következménye, hogy ő, vagy megbízottja a reá nézve kötelező balesetelhárító és egészségvédő óvórendszabálynak vagy óvóintézkedésnek nem tett eleget. Ugyanilyen megtérítési kötelezettség terheli a munkáltatót akkor is, ha ő vagy megbízottja /tagja/ a balesetet azándékosan idézte elő.

A 109.§. szerint: Aki a társadalombiztosítási ellátásra jogosult betegségéért, keresőképtelenségéért, munkaképességcsökkenéséért vagy haláláért felelős, köteles az emiatt nyújtott társadalombiztosítási ellátást megtéríteni. A megtérítési kötelezettség olyan mértékben áll fenn, amilyen mértékben a fele-

lősség megállapítható. A felelősség megállapítására, ha a jogszabály kivételt nem tesz, a magyar Polgári Törvénykönyvnek a szerződésen kívül okozott károkért fennálló felelősségére vonatkozó szabályait kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a felelősség abban az esetben is fennáll, ha az el-látásra jogosultnak vagyoni kára nincs.

A törvény azt is kimondja, hogy a munkáltató az általa foglalkoztatott biztosított üzemi balesetével kapcsolatban az utóbbi rendelkezés alapján megtérítésre nem kötelezhető. A társadalombiztosítási törvény hivatkozott két rendelkezésének egybevetéséből következik, hogy a munkáltató üzemi bal-eset, foglalkozási megbetegedés esetén csak akkor kötelezhe-tő megtérítésre, ha ő vagy megbízottja megsértette a reá vo-natkozó általános vagy speciális munkavédelmi rendelkezése-ket. A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Birósága által követ-kezetesen folytatott gyakorlata szerint a megtérítési igény érvényesítésénél annak nincsen jelentősége, hogy a maga a sérült dolgozó is megsértette a reá vonatkozó munkavédelmi rendelkezéseket. Amennyiben tehát a munkáltató vagy megbi-zottja sértette meg a munkavédelmi rendelkezéseket, és a dolgozó munkavégzése is szabálytalan volt, a munkáltató a baleset miatt teljesített társadalombiztosítási szolgáltatások teljes összességét köteles megfizetni. Kármegosztás alkalmazása kizárt.

A munkáltató akkor mentesül a megtérítési kötelezett-ség alól, ha bizonyítja, hogy az üzemi baleset vagy foglal-kozási megbetegedés kizárólag a sérült dolgozó elháríthatat-lan magatartására vagy elháríthatatlan külső okra vezethető vissza.

A társadalombiztosítási szerv másik megtérítési igénye azokkal szemben érvényesíthető, akik /un. harmadik személyek/ jogellenes magatartásukkal okozzák a biztosított keresőkép-telenségét, munkaképesség-csökkenését vagy halálát és miatt kell szolgáltatásokat megállapítani és folyósítani a tár-sadalombiztosítási szervnek. Ezek a károkozások is lehetnek baleseti jellegűek, pl. utibaleset, munkába menet vagy on-nan hazafelé menve.

A törvénynek már ebből a szövegéből következik, hogy a megtérítési formánál kármegosztásnak van lehetősége. A megtérítési kötelezettség ugyanis olyan mértékben áll fenn, amilyen mértékben a felelősség megállapítható. Ehhez képest olyan gyakorlatot folytatunk, hogy már a fizetési meghagyás kibocsátásakor értékeljük a sérült esetleges közreható magatartását, annak érdekében, hogy az ebből származó jogvitákat elháríthassuk.

Az előzőekből már következik, hogy mindkét paragrafus alapján a jogellenes magatartás miatt teljesített szolgáltatásokat kell megtérítenie a károkozónak. A teljesség igénye azonban azt is megkívánja, hogy ismertessem az egészségügyi törvény 25.§.-a végrehajtása tárgyában kiadott rendelkezést. E jogszabály felhatalmazza a társadalombiztosítás ügyviteli szervét arra, hogy a saját igényével együtt vagy attól külön - ha a károkozó magatartása miatt csak egészségügyi ellátás szolgáltatására került sor - érvényesítse a károkozóval szemben ezeknek a szolgáltatásoknak a pénzben meghatározott ellenértékét is. A megtérítés kerete tehát mindaz az összeg, amelyet a sérült az állami egészségügyi szolgálat és a társadalombiztosítási szerv után kap.

Az állami egészségügyi szolgálat és a társadalombiztosítás ügyviteli szervei egymással szoros kapcsolatban vannak, munkájukat különösen támogatják. E szoros és szükséges kapcsolatot tovább erősíti a megtérítési igény érvényesítésének jogszabályban előírt kötelezettsége.

Szocialista társadalmunkban a munkáltatók túlnyomó többségét teszik ki az állami költségvetési szervek, állami vállalatok és egyéb állami gazdálkodó szervek, továbbá az ipari szövetkezetek. A jogszabály előírja, hogy e szervek a nyugellátási, illetőleg baleseti nyugellátási megtérítési kötelezettségüket átalányösszegben tartoznak teljesíteni. E rendelkezés nem vonatkozik a Vasutak és az Állami Biztosítónak a felelősségbiztosítási szerződésekkel kapcsolatos megtérítési kötelezettségeire.

Az átalányösszegben történő megtérítés fejében a kötelezettség alapjául szolgáló

a/ az ideiglenes özvegyi nyugdíj egy havi összegének egy évre,

b/ az 1. fokozatu baleseti járadék egy havi összegének két évre,

c/ az egyéb nyugellátás, baleseti nyugellátás egy havi összegének nyolc évre számított összegét kell megtéríteni.

Az előzőeket egybevetve tehát a fizetési meghagyás tartalmazza;

- az állampolgári jogon nyújtott egészségügyi ellátás összegét,

- a betegségi ellátás pl. táppénz baleseti táppénz összegét,

- a nyugellátás összegét attól függően, hogy állami szervről, vagy pedig attól eltérő más szervről van szó.

Az utóbbi esetben a megtérítési kötelezettség mindaddig fennáll, amíg a szolgáltatások folyósítására sor kerül. Itt természetesen számolni kell az állapotjavulás vagy állapotrosszabbodás körülményével, amely a megtérítési igényt csökkentheti, megszüntetheti, vagy felemelheti, illetőleg azzal, hogy a szolgáltatás folyósítása ismét elkezdődik, miután az szünetelt.

A társadalombiztosítási törvény lehetővé teszi, hogy mind a megtérítésre kötelezett vállalat, mind pedig a megtérítésre kötelezett harmadik személy keresetet indítson a társadalombiztosítási szerv székhelye szerinti bíróságnál a fizetési meghagyás hatályon kívül helyezése iránt.

Amikor a társadalombiztosítási szerv megtérítési igényére vonatkozó joganyagot ismertetem, fel kell tární azt is, hogy az érintett munkáltatók magát a megtérítés rendszerét, az eljárást "tulzottnak" "merekvnek" stb. tekintik. Indokolt itt azt is kiemelni, hogy a bírósági gyakorlat a jogalkotói szándékkal egyező: Ne maradjon megtérítési eljárás nélkül egyetlen olyan eset sem, amikor a biztosított keresőképtelensége, munkaképességcsökkenése vagy halála jogellenes maga-

tartás következtében állt elő. Ugy érzem ezt a feladatot a társadalombiztosításban dolgozóknak vállalniuk kell, mert bármennyire is magán viseli a társadalombiztosítási szerv megtérítési igénye a klasszikus értelemben vett kártérítés jegyeit, elsődlegesen mégsem erről van szó.

E kérdéssel összefüggésben utalok arra, hogy Magyarországon 1975. évben a táppénzesek napi átlagos létszáma 258.600 volt.

Üzemi baleset, foglalkozási megbetegedés miatt 2.3 millió napra 173 millió forint táppénzt fizettek ki. 1975. december hónapban a baleseti járadékos állomány 29.450 fő és a kifizetett baleseti járadék havi összege 13.398.000 forint volt.

1975. évben üzemi baleset, foglalkozási betegség miatt hozott nyugdij /járadék, baleseti rokkantsági nyugdij, hozzátartozói/ határozatok száma 5113 volt.

A számadatok egybevetéséből látható, hogy a társadalombiztosítás milyen nagy áldozatokat vállal. Ugyanakkor a tapasztalati adatok arra mutatnak, hogy a balesetek jelentős száma mulasztás miatt történt. Ezért következtetésül levonható, hogy a balesetek száma jelentősen csökkenthető a rendelkezések betartásával és betartatásával. E feladattal a munkavédelem foglalkozik. A társadalombiztosítás a maga eszközeivel és lehetőségeivel ennek a célnak az érdekében is tevékenykedik.

A megtérítések összege 1975. évben 247.8 millió forint volt.

A társadalombiztosítási szerv megtérítési igényének érvényesítésénél annak prevenciós jellegét és koncepcióját kell kiemelni. A prevenciós jelleg a dolgozók életét és testi épségét hivatott a törvény erejénél fogva biztosítani. A megtérítési igény érvényesítésével a társadalombiztosítási szerv olyan hatást fejt ki a munkáltatókra, hogy tartsák, illetve tartassák be a munkavédelmi rendelkezéseket, biztosítsák annak érvényesítését a munkahelyeken és ezáltal a lehetőség szerinti minimumra csökkentsék az üzemi baleseteket, foglalkozási megbetegedéseket. Ez társadalmunkban alapvető és nagyon fontos érdek, ezt kívánja meg a munkát végző, munkaviszonyban álló dolgozók élete és testi épsége is.

Ugyanezt lehet elmondani az u.n.-harmadik személyes károkozás-sal kapcsolatban. Itt ugyan az üzemi baleset ténye ritkábban, de előfordul, azonban a harmadik személyek által okozott sérülések is megteremtik a társadalombiztosítási szolgáltatások nyújtásának a lehetőségét. Az e körbe tartozó esetekben túlnyomó részt a gondatlan, szándék nélküli cselekmények kapnak helyet, de előfordulnak szándékos cselekmények miatti megtérítési esetek is. A megtérítési intézményének általános prevenciós céljának ezekben az esetekben is érvényesülniük kell, mert ezzel az eszközökkel is megelőzhetjük a társadalombiztosítási ellátásra okot adó cselekményeket.

Az üzemi balesetek, foglalkozási betegségek miatt teljesített társadalombiztosítási szolgáltatásokból megállapítható, hogy nem csak ebben a körben mutatkozik a népgazdaságot ért kár, hanem az emiatt kiesett munkaidőt is értékelni kell. A társadalmat ért kár tehát kettős: a társadalombiztosítási kiadások emelkedése és a termelés kiesésből származó veszteség.

A magyar társadalombiztosítás 1975. évi bevétele 48.541.8 millió Ft volt. Ugyanerre az évre a kiadásai 48.857.6 millió forintot tettek ki. A különbség összegét az állami garانتálja a társadalombiztosítási törvény alapján. Ha egybevetjük a beszámolómban levő számadatokat nyilvánvalóvá válik, hogy a bevételek és a kiadások alakulásának a számát csak kis mértékben befolyásolják a megtérítés összegei. Ugy érzem, hogy további bizonyítás nélkül meggyőződéssel lehet állítani, hogy a társadalombiztosítási szerv megtérítési igénye annak ellenére, hogy magán viseli a kártérítési jog elemeit, mégsem ennek a célnak a rendelkezésére áll, hanem a prevenciós jellegére tekintettel ezzel a sajátos módszerrel a dolgozók életét és testi épségét hivatott védeni.